

นวัตกรรมการบริหารกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุค VUCA World

ฐิติ ลาภอนันต์¹, ญาดา นภาอารักษ์^{2*} และ ชวินไกรวิชญ์ สิงโตทอง³

^{1,2} อาจารย์ประจำ, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันสารสนเทศเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

³ อาจารย์พิเศษ, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันสารสนเทศเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ

Corresponding author e-mail: yada.nak@svit.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) 22 เมษายน 2568

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) 25 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) 29 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและแนวทางการใช้นวัตกรรมการบริหารในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในบริบทยุค VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์จากเอกสารวิชาการและกรณีตัวอย่างจากองค์กรท้องถิ่นที่มีการนำนวัตกรรมมาใช้จริง ผลการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานที่เน้นความยืดหยุ่น คล่องตัว และเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยี เช่น ระบบบริการดิจิทัล (E-Service) การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาเสริมสร้างประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการภายในองค์กร นอกจากนี้ ยังพบแรงผลักดันสำคัญในการใช้นวัตกรรม เช่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความต้องการบริการที่เปลี่ยนแปลงไปของประชาชน นโยบายการกระจายอำนาจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในเชิงยุทธศาสตร์ได้เสนอแนวทางสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดนโยบายที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล การจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมท้องถิ่น การสนับสนุนงบประมาณนวัตกรรม การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการสร้างเครือข่ายภาคีแบบบูรณาการ ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรับมือกับความไม่แน่นอนและความท้าทายในยุคปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: นวัตกรรมการบริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุค VUCA World

ADMINISTRATIVE INNOVATION AND THE DEVELOPMENT OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN THE VUCA WORLD ERA

Thiti Larpanant¹ Yada Napha-ar-rak² and Chawinkairawit Singtothong³

^{1,2} Lecturer, School of Public Administration, Sarasas Suvarnabhumi Institute of Technology

³Part-time Faculty, School of Public Administration, Sarasas Suvarnabhumi Institute of Technology

Abstract

This article aims to explore the roles and approaches of administrative innovation in the development of local government organizations in Thailand within the VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) context. Utilizing a synthesis analysis from academic documents and real-world case studies of local organizations implementing innovations, the study found that local government organizations must transform their administrative structures to become more flexible, agile, and open to change. This particularly involves adopting technological innovations such as digital service systems (E-Service), Big Data analytics, and Artificial Intelligence (AI) to enhance efficiency in public service delivery and internal management. Additionally, significant driving forces behind innovation adoption include resource limitations, evolving public service expectations, decentralization policies, and advancements in technology. Strategically, the study proposes five critical approaches: establishing data-driven policies, creating local innovation centers, allocating innovation budgets, enhancing personnel capabilities, and developing integrated partnership networks. These strategies aim to enhance the capabilities of local government organizations to effectively and sustainably manage uncertainties and challenges in the contemporary era.

Keywords: Administrative Innovation, Local Government Organizations, The VUCA World Era

บทนำ

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนของโลกได้ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งต้องปรับตัวเพื่อรองรับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน อันเป็นลักษณะของยุค VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) แนวคิด VUCA ได้กลายเป็นกรอบวิเคราะห์ที่สำคัญในการทำความเข้าใจบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งส่งผลให้การบริหารแบบดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bennett & Lemoine, 2014) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะและการพัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม องค์กรเหล่านี้ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และศักยภาพของบุคลากร ส่งผลให้ขาดความคล่องตัวและขาดนวัตกรรมในการบริหารจัดการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ [ก.พ.ร.], 2564) การพัฒนานวัตกรรมการบริหารจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปรับตัวและพัฒนาขีดความสามารถในการรับมือกับบริบทยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนำนวัตกรรมการบริหารในภาครัฐ ที่รวมถึงการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาแนวทางการทำงานใหม่ ๆ ทั้งในด้านโครงสร้าง กระบวนการ เทคโนโลยี และความร่วมมือ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Osborne & Brown, 2011) การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุค VUCA จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ไม่เพียงช่วยเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารที่โปร่งใส และการพัฒนาที่ยั่งยืน

ด้วยปัจจัยต่าง ๆ จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ที่สามารถเพิ่มคุณภาพการบริการ ลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ และเสริมสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ซึ่ง “นวัตกรรมการบริหาร” ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถตอบโจทย์เหล่านี้ได้ โดยเฉพาะในด้านการปรับปรุงกระบวนการทำงาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการข้อมูล การเพิ่มช่องทางการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนารูปแบบบริการที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะพื้นที่ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายในชุมชน (UNDP, 2021) ปัจจุบันมีตัวอย่างการพัฒนานวัตกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายรูปแบบ เช่น การพัฒนาระบบบริการดิจิทัล (E-Service) ระบบร้องทุกข์ออนไลน์ ระบบแจ้งเตือนภัย ระบบขนส่งมวลชนท้องถิ่นผ่านแอปพลิเคชัน การจัดการขยะด้วยระบบดิจิทัล และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งล้วนแต่เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพบริการสาธารณะและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น (UN-Habitat, 2020)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนานวัตกรรมการบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น โครงสร้างอำนาจที่ยังไม่เอื้อต่อการริเริ่มนวัตกรรม ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรบุคคล วัฒนธรรมองค์กรแบบอนุรักษ์นิยม ตลอดจนทัศนคติของบุคลากรและผู้นำที่ยังขาดความตระหนักในความสำคัญของนวัตกรรม (สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2564) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษา วิเคราะห์ และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและสังคมโดยรวม

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของนวัตกรรมการบริหารในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้บริบทของยุค VUCA โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างแนวทางปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่นสามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับ VUCA

โลกในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากอดีตอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความไม่แน่นอนของบริบทต่าง ๆ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการบริหารจัดการและการดำเนินงานขององค์กรทุกประเภท ทั้งภาครัฐและเอกชน ปรากฏการณ์เหล่านี้ได้รับการอธิบายและจำแนกความหมายผ่านแนวคิด VUCA ซึ่งกลายเป็นกรอบการวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญที่องค์กรทั่วโลกนำมาใช้เพื่อประเมินความเสี่ยงและกำหนดกลยุทธ์ในการบริหาร (Bennett & Lemoine, 2014) เดิมทีแนวคิด VUCA เกิดขึ้นจากการใช้ในแวดวงการทหารของสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เพื่ออธิบายสภาพการณ์ของโลกหลังสงครามเย็น ซึ่งเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและยากต่อการคาดการณ์ ต่อมาถูกนำมาใช้ในแวดวงธุรกิจ การบริหาร และภาครัฐอย่างแพร่หลาย (Bennett & Lemoine, 2014) โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อโลกต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ระดับโลกอย่างต่อเนื่อง อาทิ วิกฤตเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การก่อการร้ายข้ามชาติ การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตลอดจนความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ

ความหมายของ VUCA

คำว่า VUCA เป็นคำย่อที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

Volatility (ความผันผวน) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและคาดการณ์ได้ยากในระดับสูง เช่น การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า พฤติกรรมผู้บริโภค หรือเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในระยะเวลานับสั้น ทำให้องค์กรต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คงที่ ตัวอย่างเช่น การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบอย่างเฉียบพลันต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม

Uncertainty (ความไม่แน่นอน) หมายถึง สภาพการณ์ที่แม้ว่าจะมีข้อมูลปรากฏอยู่บ้าง แต่ก็ไม่สามารถทำนายเหตุการณ์หรือผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ปัจจัยนี้สร้างความเสี่ยงในการตัดสินใจและทำให้การวางแผนล่วงหน้าเป็นเรื่องท้าทาย (Johansen, 2017) เช่น การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวท่ามกลางสถานการณ์โรคระบาดหรือภัยพิบัติ

Complexity (ความซับซ้อน) หมายถึง การที่สถานการณ์หรือระบบมีองค์ประกอบมากมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และส่งผลกระทบถึงกันอย่างซับซ้อน ทำให้การวิเคราะห์หรือวางแผนต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมจำนวนมาก เช่น ปัญหาโลกร้อนที่เกี่ยวข้องกับพลังงาน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการเมือง

Ambiguity (ความคลุมเครือ) หมายถึง สถานการณ์ที่ข้อมูลไม่เพียงพอหรือมีความกำกวม ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการแปลความหมายหรือกำหนดแนวทางปฏิบัติ เช่น การตีความกฎหมายใหม่ ๆ หรือแนวโน้มของเทคโนโลยีที่ยังไม่มีข้อสรุปแน่ชัด (Kinsinger & Walch, 2012)

องค์ประกอบทั้ง 4 นี้รวมกันสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของโลกปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการที่ต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วและยืดหยุ่น

การเปลี่ยนแปลงในบริบทโลกยุคใหม่

บริบทโลกในปัจจุบันได้แสดงให้เห็นถึงความไม่แน่นอนในหลายมิติที่ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ ตัวอย่างเช่น

- เศรษฐกิจโลก ที่เชื่อมโยงถึงกันอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดผลกระทบจากปัญหาเงินเฟ้อ ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ราคากำลังงานผันผวน และการชะลอตัวของเศรษฐกิจในประเทศมหาอำนาจ
- สังคมและวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงจากผลของเทคโนโลยีและโซเชียลมีเดีย ทำให้ค่านิยมและพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว
- การเมืองและภูมิรัฐศาสตร์ มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น สงครามรัสเซีย-ยูเครน และความขัดแย้งระหว่างจีน-สหรัฐอเมริกา ที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
- เทคโนโลยีดิจิทัล กลายเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดทิศทางของโลก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะเทคโนโลยี AI, Big Data, Blockchain และ Metaverse

บริบทประเทศไทยในยุค VUCA

ประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบจากกระแส VUCA อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 ที่ผ่านมา ซึ่งปรากฏการณ์สำคัญ ได้แก่

- สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างรุนแรง ส่งผลให้ภาคธุรกิจจำนวนมากต้องปิดตัวลง ประชาชนจำนวนมากต้องตกงาน และระบบสาธารณสุขต้องเผชิญกับภาวะวิกฤต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)
- ปัญหาภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น อุทกภัยในหลายจังหวัด เหตุการณ์ PM 2.5 ปกคลุมหลายพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
- ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งท้องถิ่นปี

2564-2567 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงอำนาจ และรูปแบบการบริหารใหม่ ๆ

- **การเปลี่ยนแปลงเชิงเทคโนโลยี** โดยเฉพาะการขยายตัวของระบบราชการอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) และการให้บริการผ่านระบบดิจิทัล อาทิ แอปพลิเคชัน “ไทยชนะ”, “หมอพร้อม”, “เป๋าตัง” ซึ่งเป็นตัวอย่างของการปรับตัวภาครัฐในสถานการณ์ VUCA

นอกจากนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งจากภายนอกและภายใน อาทิ การรับมือกับอุทกภัยและภัยพิบัติในระดับพื้นที่ เช่น เหตุการณ์น้ำท่วมในจังหวัดอุบลราชธานี ปี 2565 ซึ่งเทศบาลนครอุบลราชธานีต้องจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือฉุกเฉินและปรับแผนบริหารจัดการทรัพยากรเร่งด่วน การรองรับการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมประชาชนจากโควิด-19 เช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ที่จัดระบบบริการออนไลน์และประชุมสภาเทศบาลผ่านระบบ Zoom การบริหารความเสี่ยงและการเตรียมความพร้อมต่อเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น อบจ.ภูเก็ต จัดตั้งศูนย์ข้อมูล Big Data ด้านการท่องเที่ยวและสุขภาพ เพื่อใช้วิเคราะห์สถานการณ์และวางแผนเชิงรุก

ผลกระทบของ VUCA ต่อการดำเนินงานขององค์กร ในหลายมิติ ดังนี้

1. **ผลกระทบต่อการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์** ในบริบท VUCA การวางแผนระยะยาวกลายเป็นเรื่องที่ทำนาย เนื่องจากความผันผวนและไม่แน่นอนของสิ่งแวดล้อมทำให้การคาดการณ์อนาคตทำได้ยาก องค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางแผนเชิงสถานการณ์ (Scenario Planning) และการปรับกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง (Adaptive Strategy) เพื่อรับมือกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด (Kraaijenbrink, 2018)

2. **ผลกระทบต่อโครงสร้างและกระบวนการทำงาน** VUCA ทำให้องค์กรต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่น (Flexible Structure) ลดความซับซ้อน (Simplification) และเปิดโอกาสให้ทีมงานสามารถทำงานแบบข้ามสายงาน (Cross-functional teams) ได้มากขึ้น เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง (Horney et al., 2010)

3. **ผลกระทบต่อการตัดสินใจ** สถานการณ์ VUCA ทำให้ข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจมักไม่ครบถ้วน และมีความไม่แน่นอนสูง ส่งผลให้องค์กรต้องใช้ข้อมูลเชิงลึก (Insight) และการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) มาช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ รวมถึงการใช้วิธีการทดลอง (Experiment) และเรียนรู้จากความล้มเหลวอย่างรวดเร็ว (Fail Fast, Learn Faster)

4. **ผลกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กร** VUCA ส่งผลให้ต้องปรับวัฒนธรรมองค์กรใหม่ โดยเน้นการเปิดรับความเปลี่ยนแปลง การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ (Learning Culture) การกล้าเสี่ยง และความร่วมมือระหว่างภาคส่วนมากขึ้น เพื่อให้เกิดการปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว

5. **ผลกระทบต่อผู้นำองค์กร** ในบริบท VUCA ผู้นำต้องมีสมรรถนะใหม่ที่เรียกว่า VUCA Leadership ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ (Vision) ความเข้าใจ (Understanding) ความชัดเจน (Clarity) และความคล่องตัว (Agility) เพื่อสามารถนำองค์กรฝ่าวิกฤตและความไม่แน่นอน (Johansen, 2017)

จะเห็นว่าบริบทของยุค VUCA เป็นสภาพการณ์ที่ทุกองค์กรต้องเผชิญและปรับตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อองค์กรในทุกมิติ ทั้งในด้านการวางแผน การตัดสินใจ การบริหารจัดการ กระบวนการทำงาน และการเป็นผู้นำ จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความยืดหยุ่น (Flexibility) ความคล่องตัว (Agility) และความสามารถในการปรับตัวเชิงนวัตกรรมเพื่อความอยู่รอดและเติบโตอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมการบริหาร

ความหมายของนวัตกรรมการบริหาร

ศูนย์นวัตกรรมเพื่อพัฒนาระบบราชการไทย (2560) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐ หมายถึง แนวคิด วิธี และรูปแบบใหม่ ๆ ในการจัดการองค์กร (Organization Management) การดำเนินงาน (Operations) และการให้บริการ (Service) อันเป็นผลมาจากการสร้าง พัฒนา เพิ่มพูน ต่อยอด หรือประยุกต์ใช้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ

คณะกรรมการขับเคลื่อนนวัตกรรมของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2564) ได้ให้ความหมายของ นวัตกรรมภาครัฐ คือ งานของภาครัฐที่เกิดขึ้นใหม่จากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา ที่สร้างขึ้นเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่า (Public Value) หรือประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นนโยบายใหม่ บริการใหม่ กระบวนการใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่

ทิพย์อักษร บุญบุตรและคณะ (2567) ได้สรุปความหมายของ นวัตกรรมภาครัฐ คือ การใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือความรู้ใหม่ในการปรับปรุงหรือสร้างสิ่งใหม่เพื่อเพิ่มคุณค่าและประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ ในบทบาทของระบบราชการ นวัตกรรมช่วยในการปฏิรูประบบราชการในยุคดิจิทัลโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงเพิ่มความสะดวกในการให้บริการประชาชน การใช้เทคโนโลยียังช่วยให้ระบบราชการโปร่งใสขึ้น ลดการทุจริต และเพิ่มความเชื่อถือได้

นวัตกรรมในภาครัฐ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นวัตกรรมในภาครัฐได้กลายเป็นแนวทางสำคัญในการปรับปรุงการบริหารจัดการและการให้บริการสาธารณะทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สังคมและเศรษฐกิจเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีและข้อมูล

นวัตกรรมในภาครัฐ (Public Sector Innovation) หมายถึง การนำความคิดใหม่ เทคโนโลยี กระบวนการ หรือนโยบายใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ การออกแบบบริการ หรือการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน เพิ่มประสิทธิภาพ และเสริมสร้างความโปร่งใสในระบบราชการ (Organization for Economic Co-operation and Development [OECD], 2021) ขณะที่ Hartley (2005) ให้นิยามว่า นวัตกรรมภาครัฐ คือ การนำวิธีการหรือแนวคิดใหม่ที่แตกต่างกันเดิมมาปรับใช้กับภาครัฐ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งการบริการ การบริหารจัดการ หรือกระบวนการนโยบาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการตอบสนองต่อปัญหาสาธารณะ นอกจากนั้น Osborne and Brown (2013) ให้ความหมายของ นวัตกรรมในภาครัฐ ว่าเป็นกระบวนการริเริ่มหรือการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อกระบวนการให้บริการหรือผลลัพธ์ของหน่วยงานรัฐ โดยเน้นว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะต้องสามารถวัดผลลัพธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยงานรัฐสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมถึงมีหลายงานวิจัยร่วมสมัย (Bekkers et al., 2020; De Vries et al., 2018) สรุปว่านวัตกรรมภาครัฐ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิม (Incremental Innovation) และการสร้างสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน (Radical Innovation) โดยมุ่งตอบสนองความต้องการประชาชนและเพิ่มคุณค่าการให้บริการภาครัฐในระยะยาว ขณะที่ในบริบทประเทศไทย นักวิชาการไทยหลายท่านได้เสนอแนวคิดในทิศทางเดียวกัน เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (2561) ได้นิยาม “นวัตกรรมภาครัฐ” ว่าเป็นการสร้างสรรคบริการสาธารณะหรือการบริหารราชการแผ่นดินรูปแบบใหม่ ที่สามารถแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้รับบริการที่ดีขึ้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

จากความหมายที่นักวิชาการกล่าว จะพบว่าสาระสำคัญของนวัตกรรมในภาครัฐ ได้แก่

- การนำความคิดใหม่หรือแนวทางใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในระบบราชการ
- การเพิ่มประสิทธิภาพ คุณภาพ และความโปร่งใสในการให้บริการสาธารณะ
- การปรับตัวเพื่อรับมือความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี
- การเสริมสร้างความเชื่อมั่นและคุณค่าในการบริการประชาชน

โดยสรุป นวัตกรรมในภาครัฐ คือ กระบวนการและผลลัพธ์ของการคิดค้นและนำสิ่งใหม่ ๆ มาปรับใช้กับงานภาครัฐ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และทันสมัย

ประเภทของนวัตกรรมในภาครัฐ

De Vries, Bekkers, and Tummers (2018) และ OECD (2021) จำแนกนวัตกรรมในภาครัฐออกเป็น 5 ประเภทสำคัญ ดังนี้

1. นวัตกรรมด้านบริการ (Service Innovation) การพัฒนาหรือปรับปรุงการให้บริการแก่ประชาชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ คุณภาพ และความพึงพอใจ เช่น การให้บริการผ่านแอปพลิเคชันหรือช่องทางออนไลน์ (Bekkers et al., 2020)

2. นวัตกรรมด้านกระบวนการ (Process Innovation) การเปลี่ยนแปลงหรือออกแบบกระบวนการทำงาน การบริหารจัดการใหม่ให้มีความคล่องตัว ประหยัด และโปร่งใสมากขึ้น เช่น ระบบ e-Government, ระบบจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ (De Vries et al., 2018)

3. นวัตกรรมด้านนโยบาย (Policy Innovation) การคิดค้นนโยบายใหม่ หรือการปรับเปลี่ยนนโยบายเดิมเพื่อแก้ไขปัญหาใหม่หรือรับมือการเปลี่ยนแปลง เช่น นโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล นโยบายสวัสดิการแบบยืดหยุ่น (Hartley, 2005)

4. นวัตกรรมด้านองค์กร (Organizational Innovation) การจัดโครงสร้างองค์กรหรือรูปแบบความร่วมมือใหม่ๆ ภายในหน่วยงานภาครัฐหรือระหว่างหน่วยงานกับภาคส่วนอื่น เช่น การตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจ (task force) หรือศูนย์นวัตกรรมราชการ (OECD, 2021)

5. นวัตกรรมด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม (Communication & Participation Innovation) การใช้เครื่องมือหรือวิธีการใหม่ ๆ ในการสื่อสาร หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายหรือการให้บริการ เช่น ระบบ Open Data, การทำประชาพิจารณ์ออนไลน์ (World Economic Forum, 2022)

ความสำคัญและความจำเป็นของนวัตกรรมในภาครัฐ

นวัตกรรมในภาครัฐมีความสำคัญและความจำเป็นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทำให้ภาครัฐไม่สามารถใช้แนวทางการบริหารจัดการแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไป (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2021) การนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ จึงเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการให้บริการ รวมถึงรองรับความต้องการใหม่ ๆ ของประชาชนอย่างทันทั่วทั้งที่

Bekkers, Tummers, และ Voorberg (2020) อธิบายว่า นวัตกรรมช่วยให้ภาครัฐสามารถรับมือกับปัญหาสาธารณะที่ซับซ้อน (Complex Public Problems) อาทิ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ภัยพิบัติธรรมชาติ หรือโรคระบาด ด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และตอบสนองรวดเร็วมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 รัฐบาลของประเทศสิงคโปร์ได้พัฒนาแอปพลิเคชัน “TraceTogether” เพื่อให้ประชาชนสามารถเช็คอินประวัติการสัมผัสได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการ

เชื่อมโยงข้อมูลแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยลดภาระการสอบสวนโรคและเพิ่มความแม่นยำในการติดตามผู้สัมผัสใกล้ชิด (World Economic Forum, 2022)

ขณะเดียวกัน ในประเทศไทย มีการพัฒนาระบบ ThaiQM (Thai Queue Management) ของโรงพยาบาลราชการ เพื่อบริหารจัดการคิวผู้ป่วยแบบออนไลน์ ลดระยะเวลารอคอย และเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างของนวัตกรรมบริการ (Service Innovation) ที่ตอบโจทย์ความต้องการประชาชนยุคใหม่ นอกจากนี้ การนำกระบวนการนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ ยังช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ผ่านเครื่องมือดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น ระบบ Open Data หรือการทำประชาพิจารณ์ผ่านช่องทางออนไลน์ (OECD, 2021)

การเชื่อมโยงความสำคัญและความจำเป็นของนวัตกรรมในภาครัฐ

นวัตกรรมในภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะและประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐ ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล รวมถึงรับมือกับปัญหาสาธารณะที่ซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น (OECD, 2021) จึงเกิดความจำเป็นในการนำนวัตกรรมมาปรับใช้ในภาครัฐ และกลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพการบริหารราชการแผ่นดิน การปรับตัวเชิงระบบ และการพัฒนาบริการสาธารณะให้เท่าทันกับบริบทใหม่

1. บริบทความท้าทายใหม่ (Emerging Challenges)

ปัญหาสังคมยุคใหม่ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพจากโรคอุบัติใหม่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ ล้วนมีความซับซ้อนที่เชื่อมโยงหลายมิติ จำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรมเชิงนโยบายและเทคโนโลยีเพื่อรับมืออย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การนำระบบ Big Data มาใช้ในการวิเคราะห์แนวโน้มโรคระบาดหรือวางแผนการใช้ทรัพยากร (OECD, 2021)

2. ข้อจำกัดด้านทรัพยากร (Resource Constraints)

ภาครัฐทั่วโลกต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ขณะที่ความต้องการบริการประชาชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นวัตกรรมในภาครัฐจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และขยายขีดความสามารถให้บริการได้ เช่น ระบบ e-Government และ e-Procurement ที่ลดขั้นตอน ลดบุคลากร ลดงบประมาณ และเพิ่มความโปร่งใส (De Vries et al., 2018)

3. ความคาดหวังของประชาชนและสังคม (Public Expectation)

ประชาชนยุคใหม่ต้องการการบริการที่รวดเร็ว โปร่งใส และสะดวกสบายมากขึ้น ผ่านช่องทางออนไลน์หรือดิจิทัล นวัตกรรมภาครัฐจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบบริการ เช่น แอปพลิเคชัน “หมอพร้อม” ของกระทรวงสาธารณสุข ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถจองวัคซีน ติดตามผล และรับข้อมูลข่าวสารได้สะดวกขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข, 2021)

4. การเสริมสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance)

นวัตกรรมด้านข้อมูลและการสื่อสาร เช่น ระบบ Open Data, Data Visualization และ Digital Participation ช่วยเพิ่มความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของธรรมาภิบาลและความเชื่อมั่นในภาครัฐ (World Economic Forum, 2022)

กล่าวโดยสรุป นวัตกรรมภาครัฐจึงมีความจำเป็นทั้งในเชิงบริหารจัดการ การปรับตัวต่อวิกฤต และนวัตกรรมในภาครัฐจึงไม่เพียงช่วยให้การบริหารจัดการและการให้บริการสาธารณะมีประสิทธิภาพและคุณภาพสูงขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่น การมีส่วนร่วม และตอบสนองต่อความท้าทายเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรในระยะยาว รวมถึงการตอบสนองต่อความต้องการใหม่ ๆ ของประชาชนในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้แก่การบริหารราชการแผ่นดิน

การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุค VUCA

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตย ซึ่งกล่าวในทางทฤษฎีและแนวความคิดทางปกครอง จะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของรัฐนั้น ย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากมายในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุข ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต (Well Being) อีกทั้งความมั่นคงแห่งชาติทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (National Security) แต่ย่อมเป็นไปได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศ เพราะอาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินงาน การที่อาจจะไม่สนองตอบต่อความต้องการของแต่ละชุมชนได้ และรวมทั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณ (Budget) และตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ดำเนินงานให้ทั่วถึงได้ เมื่อเป็นดังนี้ การลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน จะได้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของชุมชนนั้น ๆ จึงเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญเกิดขึ้น (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2564)

ประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามหลักของการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครอง (Decentralization) คือ การจัดระเบียบการปกครองซึ่งรัฐหรือส่วนกลางมอบอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะบางอย่าง ซึ่งเดิมราชการบริหารส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินงานอยู่ในท้องถิ่นให้ท้องถิ่นรับไปดำเนินการด้วยงบประมาณและเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่น โดยราชการบริหารส่วนกลางเพียงแต่กำกับดูแลเท่านั้น ไม่ได้เข้าไปบังคับบัญชาสั่งการ ซึ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยนั้น สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป อันประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนเทศบาล (เทศบาล) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานคร และ เมืองพัทยา (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2564)

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการจัดตั้งขึ้น โดยมีลักษณะหรือองค์ประกอบที่มีความคล้ายคลึงกันทั่วประเทศ แต่ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป อาจจะมีหลายประเภทก็ได้ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปของประเทศไทยจะมีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล (นคร/ เมือง/ ตำบล) และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในแต่ละประเภทจะมีการกำหนดลักษณะหรือองค์ประกอบให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ คือ จะมีกฎหมายกำหนดวิธีการในการจัดตั้ง รูปแบบการบริหารจัดการ อำนาจหน้าที่ วิธีการในการจัดทำบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การคลังและงบประมาณเป็นแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2564)

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีลักษณะหรือองค์ประกอบบางประการแตกต่างไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่ว ๆ ไป ความแตกต่างนี้สืบเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้น ๆ เอง เช่น เป็นท้องถิ่นที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจมาก เป็นท้องถิ่นที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น หรือเป็นท้องถิ่นที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เป็นต้น โดยลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้นทำให้การใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นทั่วไปไม่เหมาะสม ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการคิดค้นหารูปแบบการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2564)

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและดูแลประชาชนในระดับพื้นที่ ซึ่งบทบาทหลักๆ ได้แก่

1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน: หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือการพัฒนาและบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น ถนน สะพาน ระบบน้ำประปา และไฟฟ้า
2. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่ เช่น การจัดการขยะ การดูแลพื้นที่สีเขียว หรือการอนุรักษ์แหล่งน้ำ
3. การส่งเสริมการศึกษาและสุขภาพ: การพัฒนาบริการการศึกษาในระดับท้องถิ่น เช่น โรงเรียนในพื้นที่ การส่งเสริมสุขภาพและการให้บริการทางการแพทย์ เช่น โรงพยาบาลชุมชนหรือคลินิก
4. การสนับสนุนเศรษฐกิจในพื้นที่: การสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมการตลาดสินค้าในพื้นที่ การจัดการพื้นที่การค้า และส่งเสริมการท่องเที่ยว
5. การให้บริการสาธารณะ: การให้บริการด้านสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ขยะมูลฝอย การจ่ายน้ำมันเชื้อเพลิงให้แก่ประชาชน รวมไปถึงการให้บริการด้านความปลอดภัย เช่น การป้องกันภัยจากอัคคีภัย

บทบาทเหล่านี้ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนและรัฐบาลกลาง พวกเขามีบทบาทในการดำเนินการที่เป็นประโยชน์โดยตรงแก่ความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละพื้นที่

ความสำคัญของนวัตกรรมต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government Organization) เป็นหน่วยงานสำคัญในโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งทำหน้าที่ในการจัดการบริการสาธารณะและพัฒนาท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับการถ่ายโอนจากรัฐบาลกลาง โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น (สุทธิชัย ศรีวัฒนานนท์, 2562) ในปัจจุบัน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ขยายตัวและมีความสำคัญมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการทรัพยากร การจัดบริการสาธารณะ การส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการพัฒนาชุมชนในทุกมิติ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจและการพัฒนาที่ยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเต็มไปด้วยความหลากหลายและความซับซ้อน ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว การบริหารงานในรูปแบบเดิมที่อิงกับโครงสร้างราชการแบบรวมศูนย์ การทำงานตามระเบียบและขั้นตอนที่เคร่งครัด รวมถึงการให้บริการสาธารณะแบบเชิงรับ อาจไม่เพียงพอในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและบริบทที่ซับซ้อนในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Osborne & Brown, 2013) ด้วยเหตุนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพในการบริหารงานให้มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

หนึ่งในแนวทางสำคัญที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการ คือ การนำนวัตกรรม (Innovation) เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานและให้บริการสาธารณะ

การสร้างสรรค์ ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน กระบวนการบริหาร หรือการให้บริการให้มีความแปลกใหม่ ดีขึ้น และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน (สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2564) ซึ่งการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการบริหารภาครัฐในระดับท้องถิ่นถือเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรให้สามารถบริหารจัดการพื้นที่และให้บริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อประโยชน์ดังนี้

1. การเสริมสร้างขีดความสามารถในการให้บริการประชาชน

นวัตกรรมช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปรับปรุงกระบวนการให้บริการสาธารณะ เช่น การพัฒนา บริการดิจิทัล (E-Service) การให้บริการแบบครบวงจร (One Stop Service) หรือการใช้แอปพลิเคชันสื่อสารกับประชาชน ซึ่งส่งผลให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว เพิ่มคุณภาพชีวิต และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการภาครัฐ (UNDP, 2021)

2. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร

การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารภายใน เช่น ระบบสารสนเทศ ระบบการจัดการทรัพยากรบุคคล และระบบฐานข้อมูลกลาง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดขั้นตอน ลดต้นทุนการบริหารงาน และเพิ่มความโปร่งใสในการทำงาน (Osborne & Brown, 2013)

3. การเพิ่มขีดความสามารถในการรับมือกับวิกฤตและความไม่แน่นอน

นวัตกรรมเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนา แนวทางการจัดการปัญหาและวิกฤต รูปแบบใหม่ เช่น ระบบแจ้งเตือนภัยผ่านโทรศัพท์มือถือ การจัดระบบศูนย์พักพิงชั่วคราวด้วยเทคโนโลยีการบริหารจัดการข้อมูลแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยลดความเสียหายและฟื้นฟูชุมชนได้อย่างรวดเร็ว (World Bank, 2020)

4. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

นวัตกรรมช่วยเพิ่มช่องทางและวิธีการในการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การทำประชาพิจารณ์ออนไลน์ การสำรวจความคิดเห็นผ่านระบบดิจิทัล และการจัดประชุมเสมือนจริง ทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างสะดวกมากขึ้น (OECD, 2019)

5. การส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การนำนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาเมืองและชุมชน เช่น สมาร์ทซิตี้ (Smart City) การจัดการสิ่งแวดล้อมและพลังงานสะอาด การบริหารจัดการน้ำเสีย การจัดการขยะอย่างเป็นระบบ ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ได้อย่างเป็นรูปธรรม (UN-Habitat, 2020)

แรงผลักดันสำคัญในการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การนำนวัตกรรมเข้ามามีใช้ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่เกิดจากแรงผลักดันหลายประการ ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกองค์กรที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้าง บทบาท หน้าที่ และกระบวนการทำงานในภาครัฐระดับท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถจำแนกแรงผลักดันสำคัญได้ดังนี้

1. ข้อจำกัดด้านทรัพยากร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยส่วนใหญ่ประสบปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของทรัพยากร ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในองค์กรขนาดเล็กหรือพื้นที่ห่างไกล ทำให้ต้องมองหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิด

ประโยชน์สูงสุด ซึ่งนวัตกรรมจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการกับปัญหานี้ เช่น การนำนวัตกรรมดิจิทัล ระบบ E-Service หรือระบบบริหารจัดการข้อมูลมาใช้ในการลดขั้นตอน ลดระยะเวลา และเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561) ในปี โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัล ประจำปี พ.ศ.2564 ภายใต้แนวคิด “ท้องถิ่นดิจิทัล เปลี่ยนแนวคิด พลิกรูปแบบการทำงาน” โดยการดำเนินการของศูนย์เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลภาครัฐ สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) หรือ สพร. ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมประกวดนวัตกรรม “ท้องถิ่นดิจิทัล” และยังมี การดำเนินการอย่างต่อเนื่องเกิดเป็นรางวัล “นวัตกรรม อปท.”

2. ความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป

ประชาชนในยุคปัจจุบันมีความคาดหวังต่อบริการสาธารณะเพิ่มสูงขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ความ สะดวกรวดเร็ว ความโปร่งใส และการเข้าถึงบริการที่เท่าเทียม ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนา กระบวนการให้บริการและรูปแบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่าง ต่อเนื่อง (Osborne & Brown, 2013) การใช้นวัตกรรมจึงเป็นทางเลือกสำคัญในการตอบสนองความต้องการ ของประชาชน เช่น ระบบรับเรื่องร้องเรียนออนไลน์ การให้บริการผ่านแอปพลิเคชันมือถือ หรือการเปิดเผย ข้อมูลสาธารณะผ่านเว็บไซต์

3. นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ

การปฏิรูประบบราชการไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านการจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งต้อง อาศัยศักยภาพขององค์กรและความสามารถในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้นวัตกรรมเข้ามา สนับสนุนการทำงานจึงเป็นแนวทางที่สำคัญเพื่อให้องค์กรท้องถิ่นสามารถปฏิบัติการกิจตามที่ได้รับมอบหมาย ได้สำเร็จ และเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเอง (สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2564)

4. กระแสความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้เกิดแนวโน้มในการพัฒนาบริการสาธารณะรูปแบบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการนำ Internet of Things (IoT), Big Data, Cloud Computing, Artificial Intelligence (AI) หรือ Blockchain มาใช้ในการบริหารจัดการ การให้บริการ และการสร้างระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถนำเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ จะเพิ่มศักยภาพในการบริการและการจัดการ ได้อย่างก้าวกระโดด (UN-Habitat, 2020)

5. ความจำเป็นในการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย

การบริหารจัดการท้องถิ่นในปัจจุบันไม่สามารถดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียง ลำพังได้ จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค ประชาชน และเครือข่ายในพื้นที่ การใช้นวัตกรรมในลักษณะของ Social Innovation หรือ Collaborative Innovation จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพื้นที่และกลไกความร่วมมือ เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคี เครือข่ายมีบทบาทในการร่วมออกแบบ ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ไขปัญหาในพื้นที่ (UNDP, 2021)

นอกจากนั้น สำนักงานงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (2563) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อ การเกิดนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องซึ่งบริบทที่จะทำให้เกิดการสร้างสรรคนวัตกรรมชุมชน อาจจะแบ่งย่อยได้ 3 ประการ คือ

1. การเกื้อหนุนให้เกิดนวัตกรรม ซึ่งท้องถิ่นจะต้องจัดระบบสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลไก

การสนับสนุนการสร้างนวัตกรรม การสร้างแรงจูงใจ และระบบการบ่มเพาะนวัตกรรม ได้แก่ การฝึกอบรมบุคลากรขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นให้ เข้าใจและเชี่ยวชาญในการแสวงหาโจทย์ปัญหาของ ชุมชนเพื่อนำไปออกแบบโครงการนวัตกรรม

2. การสนับสนุนให้นวัตกรรมขยายผลได้ดียิ่งขึ้น แม้จะเกิดการสร้างสรรค์ นวัตกรรมขึ้นมาเพียงใด แต่หากไม่สามารถนำนวัตกรรมดังกล่าวเข้าสู่ชุมชนอื่นได้ก็ไม่ถือเป็นความสำเร็จในการแก้ปัญหาทางสังคม ซึ่งปกติแล้วนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องยากที่จะทำให้สังคมยอมรับในวงกว้างซึ่งในกรณีนี้หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องก็ย่อมจะส่งผลให้นวัตกรรมขยายผลได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3. การติดตามผลและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถพัฒนานวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนนี้เป็นส่วนที่สำคัญเป็นอย่างมากเพราะการแก้ไขปัญหาของชุมชนไม่ใช่เป็นเพียงการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเท่านั้น แต่สิ่งที่ยากลำบากที่สุด คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของชุมชนให้มีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองเป็นผู้รังสรรค์นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง จึงจะเป็นความยั่งยืนอย่างแท้จริงในระยะยาว

แนวทางการนำนวัตกรรมการบริหารสู่การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การนำนวัตกรรมการบริหารมาใช้ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีแนวทางสำคัญที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับภายในองค์กร การใช้เทคโนโลยี การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งแต่ละแนวทางมีตัวอย่างโครงการและรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันตามบริบทท้องถิ่น การบูรณาการแนวทางเหล่านี้อย่างเหมาะสมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร การให้บริการสาธารณะ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถจัดกลุ่มแนวทางการนำนวัตกรรมการบริหารเพื่อพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดังนี้

1. การสร้างนวัตกรรมการบริหารภายในองค์กร (Internal Innovation)

การสร้างนวัตกรรมภายในองค์กร หมายถึง การปรับปรุงกระบวนการทำงาน ระบบบริหารจัดการ และวัฒนธรรมองค์กรให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง อาทิ การพัฒนากระบวนการอนุมัติที่รวดเร็ว ลดขั้นตอน ลดการใช้เอกสาร การจัดทำระบบฐานข้อมูลภายในองค์กรที่เชื่อมโยงทุกหน่วยงาน หรือการจัดตั้งคณะทำงานด้านนวัตกรรม (Innovation Working Group) ตัวอย่างเช่น เทศบาลนครขอนแก่น จัดตั้ง “ศูนย์นวัตกรรมขอนแก่น” (Khon Kaen Innovation Hub) เพื่อเป็นพื้นที่รวบรวมแนวคิด พัฒนา ระบบและบริการใหม่ ๆ ภายในองค์กร เช่น ระบบติดตามงานและแผนพัฒนาผ่านออนไลน์ และการทดลองระบบแจ้งซ่อมผ่าน QR Code

2. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมข้อมูล (Digital & Data Innovation)

เทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงานท้องถิ่นยุคใหม่ ในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อน และเสริมสร้างความโปร่งใส โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการประชาชน เช่น ระบบบริการภาษีออนไลน์ ระบบแจ้งเตือนภัย ระบบจัดเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ หรือระบบตรวจสอบความปลอดภัยในพื้นที่ โดยต้องออกแบบระบบที่ตอบโจทย์ปัญหา และใช้งานง่าย ตัวอย่างเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ที่ริเริ่ม “Phuket Smart City” โดยใช้กล้อง CCTV อัจฉริยะ ระบบแจ้งเตือนภัย และแอปพลิเคชันที่รวบรวมข้อมูลการเดินทาง การท่องเที่ยว และบริการของภาครัฐไว้ในระบบเดียว เพื่อเพิ่มความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participatory Innovation)

การพัฒนาท้องถิ่นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมโดยเฉพาะ

อย่างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น การนำเทคโนโลยีหรือเครื่องมือใหม่ ๆ มาสร้างพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ ตัดสินใจ และติดตามการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ และติดตามการบริหาร ตัวอย่างเช่น เทศบาลเมืองเลย จัดเวที Hackathon เมื่อนำอยู่ ปี 2564 และระบบ “เลยฟังเสียง” สํารวจความเห็นประชาชนผ่านออนไลน์ หรือ เทศบาลนครอุดรธานี ที่เปิดระบบ E-Poll สํารวจความคิดเห็นประชาชนก่อนดำเนินโครงการสำคัญ

4. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (Human Capital Innovation)

บุคลากรเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรม การพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีทักษะดิจิทัล ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานเชิงรุกจึงเป็นเรื่องสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการจัดอบรมด้านนวัตกรรม การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล หรือจัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ตัวอย่างเช่น เทศบาลตำบลนาจอมเทียน จังหวัดชลบุรี จัดโครงการ “Smart Officer” พัฒนาทักษะดิจิทัลและการคิดเชิงนวัตกรรมแก่บุคลากรท้องถิ่น พร้อมทั้งจัดตั้งกลุ่ม Innovation Champion ภายในองค์กร เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

5. การเชื่อมโยงภาคีเครือข่าย (Network-based Innovation)

การพัฒนาองค์กรท้องถิ่นให้ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี จำเป็นต้องมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และทรัพยากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ตัวอย่างเช่น โครงการ “Smart City เมืองพัทยา” ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างเมืองพัทยา มหาวิทยาลัยบูรพา และบริษัทโทรคมนาคมในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล กล้อง CCTV และระบบวิเคราะห์ข้อมูลเมือง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเมืองและบริการประชาชน อีกตัวอย่าง คือ เทศบาลตำบลบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พัฒนาระบบข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศ และระบบจัดการน้ำอัจฉริยะสำหรับการเกษตร

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ต่อการใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุค VUCA

เพื่อผลักดันนวัตกรรมสู่การพัฒนาท้องถิ่น อาจกำหนดเป็น 5 แนวทางหลัก ได้แก่

1. การกำหนดนโยบายท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven Local Policy)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรใช้องค์ความรู้จากข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลบริการสาธารณะ และฐานข้อมูลการพัฒนาในพื้นที่ เป็นฐานในการกำหนดยุทธศาสตร์ เช่น การพัฒนาแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) ให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะพื้นที่ ด้วยระบบฐานข้อมูลกลาง เช่น ThaiTambon.com หรือ Digital Tambon Platform ตัวอย่างเทศบาลเมืองมหาสารคาม นำระบบฐานข้อมูลตำบลอัจฉริยะ (Smart Subdistrict) มาใช้วิเคราะห์ข้อมูลประชากร สาธารณูปโภค เพื่อกำหนดงบประมาณสาธารณูปโภคอย่างเหมาะสม (เทศบาลเมืองมหาสารคาม, 2566)

2. การจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมท้องถิ่น (Local Innovation Hub)

เป็นพื้นที่รวบรวมองค์ความรู้ เครื่องมือ เทคโนโลยี และเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนานวัตกรรมท้องถิ่น เช่น การนำ AI และ Big Data มาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน หรือพัฒนา Mobile Application บริการประชาชน ตัวอย่างโครงการ “เชียงใหม่เมืองนวัตกรรม” (Chiangmai City of Innovation) ดำเนินการตั้งแต่ปี 2564 โดยความร่วมมือของเทศบาลนครเชียงใหม่และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA)

3. การสนับสนุนงบประมาณนวัตกรรมและการร่วมลงทุน (Co-Funding for Innovation)

อปท. ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการนวัตกรรมหรือร่วมลงทุนกับภาคเอกชนและประชาชน เช่น งบ Innovation Voucher หรือโครงการ Matching Fund สนับสนุนการร่วมพัฒนานวัตกรรม ตัวอย่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี ร่วมกับวิทยาลัยชุมชนปัตตานี ดำเนินโครงการ “Green Market” ตลาดสีเขียวออนไลน์ ปี 2565 โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ชุมชน

4. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นด้านนวัตกรรม (Innovation Capacity Building)

ควรพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง เช่น นวัตกรรมดิจิทัล การจัดการข้อมูล การออกแบบบริการสาธารณะเชิงนวัตกรรม (Public Service Design) เพื่อเสริมสร้างผู้นำนวัตกรรม (Local Innovation Leader) ตัวอย่าง โครงการ “Smart Local Officer” ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตั้งแต่ปี 2564 พัฒนาทักษะดิจิทัลให้ข้าราชการท้องถิ่นทั่วประเทศ

5. การสร้างเครือข่ายภาคีและความร่วมมือแบบบูรณาการ (Integrated Partnership Network)

เน้นการเชื่อมโยง อปท. กับภาคีท้องถิ่น มหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม เพื่อร่วมพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์พื้นที่ ตัวอย่าง เครือข่ายนวัตกรรมภาคเหนือตอนบน (Northern Innovation Network) ปี 2566 ประกอบด้วย 6 จังหวัด ร่วมกันพัฒนาแอปพลิเคชัน “Smart City Services”

ภาพที่ 1 แนวทางเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- ทิพย์อักษร บุญบุตตะ, ลัดดาวรรณ ตะวงษ์, วรณกานต์ วงเวียน, ณัฐชา หาวงศ์, วรณิสา ชันธสอนและ
วาสนา ละครสิงห์ (2567). บทบาทของนวัตกรรมในการปฏิรูประบบราชการยุคดิจิทัล. *วารสารการ
บริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 2(3), 702-718
- สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2564). *หน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามระบบกฎหมายไทย: รายงาน
ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะนิติศาสตร์
- สุรสิทธิ์ วชิรขจร. (2564). *นวัตกรรมการบริหารภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2561). *คู่มือการจัดทำและส่งเสริมการพัฒนา
นวัตกรรมภาครัฐ*. นนทบุรี: สำนักงาน ก.พ.ร.
- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2563). *พลิกโฉมท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมเพื่อคนไทยทุกช่วงวัย.
(พิมพ์ครั้งที่ 1)* กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2562). *การจัดการสู่องค์กรนวัตกรรม Innovative
Organization Book Of Knowledge*. กรุงเทพฯ: ทริปเปิลว้าว คอร์ปอเรชั่น.
- Bekkers, V., Tummers, L., & Voorberg, W. (2020). Public sector innovation: A systematic
literature review and future research agenda. *Public Administration*, 98(1), 160–183.
- Bennett, N., & Lemoine, G. J. (2014). What a difference a word makes: Understanding threats
to performance in a VUCA world. *Business Horizons*, 57(3), 311–317.
- De Vries, H., Bekkers, V., & Tummers, L. (2018). Innovation in the public sector: A systematic
review and future research agenda. *Public Administration*, 96(1), 146–166.
- Hartley, J. (2005). Innovation in governance and public services: Past and present.
Public Money & Management, 25(1), 27–34.
- Johansen, B. (2017). *The New Leadership Literacies: Thriving in a future of extreme disruption
and distributed everything*. Oakland, CA: Berrett-Koehler Publishers.
- Kettunen, P., & Kallio, J. (2020). Leadership in the public sector: Navigating VUCA challenges.
Public Administration Review, 80(5), 725-735. Retrieved from
<https://doi.org/10.1111/puar.13102>
- OECD. (2019). Innovative citizen participation and new democratic institutions: Catching the
deliberative wave. OECD Publishing. Retrieved from
<https://doi.org/10.1787/339306da-en>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). The OECD Declaration on
Public Sector Innovation. OECD Publishing.
- Osborne, S. P., & Brown, L. (2013). *Handbook of innovation in public services*. Edward Elgar
Publishing.
- UNDP. (2021). Adapting to change in uncertain times: Strengthening local governance in the
VUCA world. United Nations Development Programme. Retrieved from
<https://www.undp.org>

United Nations Development Programme (UNDP). (2021). *Adapting to change in uncertain times: Strengthening local governance*. Retrieved from <https://www.undp.org>

UN-Habitat. (2020). *Smart cities and innovation in public service delivery*. United Nations Human Settlements Programme. Retrieved from <https://unhabitat.org>

World Bank. (2020). *Innovation for crisis management in local government*. World Bank Group. Retrieved from <https://www.worldbank.org>

World Economic Forum. (2022). *The Global Risks Report 2022*. Geneva: World Economic Forum.